

Методика визначення рейтингів університетів України "Топ-200 Україна"

Рейтинг університетів України "Топ-200 Україна"

1. Загальні положення

Виконавцем проекту "Визначення рейтингів кращих 200 вищих навчальних закладів України" виступила кафедра ЮНЕСКО (далі кафедра ЮНЕСКО) "Вища технічна освіта, прикладний системний аналіз та інформатика" (Україна) на підставі меморандуму, укладеного між цією кафедрою і центром ЮНЕСКО-СЕПЕС. Згідно із зазначеним меморандумом кафедрі доручається виконати комплекс заходів із впровадження в Україні напрацьованих міжнародною експертною групою IREG (International Rankings Expert Group) методик та процедур рейтингового оцінювання діяльності університетів і навчальних програм.

Для участі в зазначеному проекті були запрошені всі вищі навчальні заклади (ВНЗ) України III, IV рівнів акредитації. З метою його практичної реалізації розроблено анкету, показники якої включали дані, що характеризують науково-педагогічний потенціал ВНЗ, дані про його міжнародну діяльність та про якість підготовки студентів. Відповіді на запитання анкети приймалися лише за особистим підписом ректора ВНЗ.

Окрім зазначених анкетних даних використовувалася інформація з довідника Міністерства освіти і науки України та з бази даних інформаційно-виробничої системи "Освіта". Відповідно до Берлінських принципів для максимальної об'єктивності визначення рейтингів ВНЗ використовувалися лише показники, які мають однозначне трактування, можуть бути легко перевірені представниками громадськості і за використання яких можливо порівнювати між собою університети, що належать до різних груп.

2. Критерії, індикатори та вагові коефіцієнти

Діяльність ВНЗ визначалася з допомогою загального індексу рейтингової оцінки - Із. Цей індекс є інтегральним і визначається трьома комплексними критеріями (індексами): $I_z = I_{np} + I_n + I_{mv}$, де I_{np} - індекс якості науково-педагогічного потенціалу, значення якого змінюються в діапазоні [0-50%]; I_n - індекс якості навчання, який змінюється в діапазоні [0-30%]; I_{mv} - індекс міжнародного визнання, змінюється в діапазоні [0-20%].

Кожний комплексний критерій визначається групою індикаторів, перелік яких із відповідними ваговими коефіцієнтами наведений у таблиці.

Вагові коефіцієнти визначалися групою фахівців високого рівня в галузі науки та освіти із застосуванням методу експертного оцінювання.

Для порівняння між собою діяльності різних ВНЗ України всі індикатори і критерії, як і загальний індекс рейтингової оцінки, були приведені до нормованої форми таким чином, щоб вони змінювалися в діапазоні [0-100]. Це дасть змогу порівнювати діяльність українських університетів із найкращими світовими, які щороку визначаються (за певною мірою подібними критеріями) Інститутом вищої освіти Шанхайського Джіао Тонг університету (Institute of Higher Education of the Shanghai Jiao Tong University - Top 500) та експертною групою при газеті Times (Times Higher Education Supplement - Top 200).

3. Визначення індикаторів

Індикатори 1-9 у таблиці визначалися шляхом прямих замірів. Індикатори 1-7 приводилися до нормованої форми шляхом віднесення їх значень до загальної кількості науково-педагогічного складу ВНЗ, а індикатори 8 і 9 нормувалися по відношенню до загальної кількості студентів у навчальному закладі.

Співвідношення кількість магістрів - кількість бакалаврів і спеціалістів (індикатор **I10**) визначалося за формулою:

$$I_{10} = \gamma \frac{M}{B + C}$$

де:

M - кількість студентів ВНЗ, що отримали диплом магістра;

B - кількість студентів ВНЗ, що отримали диплом бакалавра;

C - кількість студентів ВНЗ, що отримали диплом спеціаліста;

γ

- коефіцієнт масштабування, що використовується для приведення зміни індикатора **I10** до діапазону [0-100].

Масштаб ВНЗ (індикатор **I11**) визначався за формулою:

$$I_{11} = \frac{P}{P_c}$$

де:

P - загальна кількість студентів в окремому ВНЗ;

P_c - середня, на один навчальний заклад, кількість студентів для досліджуваної групи.

$$P_c = \frac{\sum_{i=1}^N P_{ci}}{N}$$

P_{ci} - кількість студентів в окремому ВНЗ; **N = 200**.

Індикатор 12 визначався шляхом прямого заміру з подальшим нормуванням шляхом віднесення його значення до загальної кількості студентів у ВНЗ.

Індикатори 13-16 визначалися шляхом прямих замірів із використанням веб-сайтів, наведених у таблиці асоціацій.

Значення всіх індикаторів приводилися до діапазону [0-100] шляхом уведення відповідних коефіцієнтів нормування.

На першому етапі визначення рейтингів ВНЗ України застосовувалися лише кількісні критерії та індикатори. З використанням якісних характеристик діяльності ВНЗ були пов'язані значні труднощі у зв'язку з відсутністю в Україні достатнього досвіду, фахового потенціалу та організаційних засад для незалежного та об'єктивного застосування методів експертного оцінювання для такої масштабної системи, якою є вища освіта. Міжнародна наглядова рада і кафедра ЮНЕСКО сподіваються, що в наступні роки методика визначення рейтингів університетів України базуватиметься як на кількісному, так і якісному (експертному) оцінюванні.

Критерії	№	Індикатори	Вагові коефіцієнти
Якість науково-педагогічного потенціалу [0-50%]	1	Кількість штатних співробітників, обраних академіками НАН України	27,5
	2	Кількість штатних співробітників, обраних член-кореспондентами НАН України	13,5
	3	Кількість професорів серед штатних співробітників ВНЗ	2,5
	4	Кількість доцентів серед штатних співробітників ВНЗ	0,6
	5	Кількість докторів наук серед штатних співробітників ВНЗ	2,5
	6	Кількість кандидатів наук серед штатних співробітників ВНЗ	0,5
	7	Кількість штатних співробітників, нагороджених Державною премією в області науки і техніки або Державною премією ім. Т. Шевченка	2,8
Якість навчання [0-30%]	8	Кількість студентів, переможців та призерів міжнародних олімпіад (конкурсів)	7,5
	9	Кількість студентів, переможців та призерів загальноукраїнських олімпіад (конкурсів)	1,5
	10	Співвідношення кількості магістрів до кількості бакалаврів і спеціалістів	7,0
	11	Масштаб ВНЗ	14,0

Міжнародне визнання [0-20%]	12	Кількість іноземних студентів	1,0
	13	Членство навчального закладу у Європейській асоціації університетів	7,0
	14	Членство навчального закладу у Великій хартії університетів	6,0
	15	Членство навчального закладу у Євразійській асоціації університетів	3,0
	16	Членство навчального закладу в мережі університетів країн Черноморського регіону	3,0
Сума=100%			Сума=100%

4. Практичне визначення рейтингів університетів України

Зазначена методика доповідалася на Третій зустрічі міжнародної експертної групи IREG з визначення рейтингів університетів, яка відбулася 18-20 травня 2006 року в Берліні (Німеччина). У ній узяли участь 47 експертів із 20 країн світу, у тому числі й з України.

Схваливши наведену методику, експерти IREG зазначали, що для України вкрай важливо приєднатися до міжнародної діяльності в названій сфері з метою напрацювання і практичного використання виважених і науково обґрунтованих підходів як до внутрішнього, так і зовнішнього оцінювання рейтингів вітчизняних університетів.

Для надання допомоги Україні з цих питань на берлінській зустрічі було утворено міжнародну наглядову раду з рейтингового оцінювання університетів та навчальних програм в Україні. Від країн Євросоюзу до неї ввійшли: Ян Садлак (ЮНЕСКО - голова наглядової ради), Дженс Петер Гаул (директор стратегічного планування німецької дослідницької фундації, Німеччина), Вальдемар Сівінські (президент освітньої фундації "Перспективи", Польща), Фердинанд Девінський (голова комітету Народної ради Словацької Республіки з питань молоді, культури, спорту та інформації, Словаччина).

За погодженням із міжнародною наглядовою радою кафедрою ЮНЕСКО були визначені рейтинги найкращих 200 ВНЗ України, незалежно від форм власності, за даними на кінець 2006 року.

Окрім загальної рейтингової таблиці для найкращих 200 ВНЗ, були визначені рейтинги за такими групами університетів:

1. Класичні
2. Технічні
3. Технологічні
4. Педагогічні
5. Медичні
6. Юридичні
7. Заклади економіки, управління та торгівлі
8. Аграрні
9. Будівельні та транспортні
10. Заклади недержавної форми власності.

Для ВНЗ, які не надали даних про свою діяльність, рейтинги не визначалися.

5. Використані джерела

1. *The Berlin Principles of Ranking of Higher Education Institutions. The Proceedings of 2nd Meeting of the International Rankings Expert Group (IREG): "Methodology and Quality Standards of Rankings", 18-20 May 2006, Berlin, Germany.*
2. *Jan Sadlak, Liu Nian Cai. The World-Class University and Ranking: Aiming Beyond Status. UNESCO-CEPES, Shanghai Jiao Tong University, Cluj University Press, 2007 - 379 p.*
3. *Methods of Determination of University Ranking in Ukraine. UNESCO Chair "Higher Technical education, applied system analysis and informatics". The Proceedings of 2nd Meeting of the International Rankings Expert Group (IREG): "Methodology and Quality Standards of Rankings", 18-20 May 2006, Berlin, Germany.*

(Джерело: Дзеркало тижня №11(640),
24-30 березня 2007 р.)